

Публічне управління та митне адміністрування

(правонаступник наукового збірника
“Вісник Академії митної служби України.
Серія: “Державне управління”)

Спецвипуск

*Включено до Переліку наукових фахових видань України Категорії «Б»,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття
наукових ступенів з галузі «Публічне управління та адміністрування»
(спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування)
відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України
від 17.03.2020 р. № 409 (додаток 1).*

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

І. Є. Рибчич, кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри спортивної медицини
та здоров'я людини Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського

ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МАСОВОГО СПОРТУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

У статті зазначено, що фізична культура є одним із видів людської діяльності, спрямованою на фізичне вдосконалення як суспільства загалом, так і кожного індивіда зокрема, що надає оздоровчий, виховний, політичний та соціально-економічний вплив на розвиток людства. У межах формування державної політики розвитку системи масового спорту загалом та фізичною культурою зокрема все більше уваги надається громадському управлінню як одному зі специфічних видів управління в рамках фізкультурно-спортивної діяльності у контексті євроінтеграційних прагнень України.

З'ясовано, що фізкультурно-спортивні послуги в умовах ринкової економіки стають об'єктом купівлі-продажу, адже ринок послуг фізичної культури та спорту різноманітний та специфічний. Особливості функціонування фізичної культури в ринкових умовах полягають у перетворенні фізичної культури на сферу послуг як специфічної сукупності соціальних форм діяльності в контексті євроінтеграційних прагнень, здійснюваної задля фізичного оздоровлення населення. Актуальними також є зростання різноманітності організаційно-правових форм фізкультурних і спортивних організацій, виникнення конкуренції фізкультурних і спортивно-масових організацій та вільне ціноутворення на послуги фізичної культури.

Встановлено, що на сучасному етапі істотно зростає роль фізичної культури стосовно задоволення потреб людей у формуванні здорового способу життя в контексті євроінтеграційних прагнень України, а також самоствердження та самореалізації особистості як найважливішої соціальної цінності. Функції реалізації державної політики пропаганди фізичної культури є відносно відокремленими напрямками управлінської діяльності, що дають змогу здійснювати цілеспрямований вплив. Основні напрями державної політики у сфері фізичної культури повинні ґрунтуватись на спільній діяльності фізкультурно-спортивних організацій, органів державної влади та засобів масової інформації.

Досліджено, що державна політика розвитку масового спорту характерна комплексом заходів, проведених державою, спрямованих на створення правових, економічних та організаційно-управлінських умов, які забезпечують задоволення потреб різних категорій та груп населення у фізкультурно-спортивній діяльності з урахуванням традицій, звичаїв та соціально-економічного становища в контексті євроінтеграційних прагнень України. Проведення масових заходів не має бути самоціллю, їхнє головне завдання полягає в тому, щоб залучати до фізкультурно-спортивної змагальної діяльності різні категорії громадян.

Вивчено, що державна політика розвитку масового спорту включає організаційну діяльність з проведення масових змагань та фізкультурно-оздоровчих заходів, у тому числі спортивних змагань та свят і створення умов для заняття фізичною культурою за місцем проживання та у парках відпочинку, а також збільшення кількості спортивних шкіл, клубів, оздоровчих центрів. Сьогодні в контексті євроінтеграційних прагнень в Україні доцільно значно збільшувати кількість загальнодоступних змагань з масових видів спорту для всіх вікових груп населення за місцем проживання та відпочинку.

Обґрунтовано, що сьогодні необхідна переорієнтація діяльності фізкультурно-спортивних державних установ та громадських організацій з розвитку спорту вищих досягнень на масовий розвиток фізичної культури, масового спорту та спортивного туризму. Державна політика розвитку масового спорту на повинна здійснюватися за напрямками пріоритетного фінансування заходів у сфері фізичної культури та масового спорту, фізкультурно-оздоровчих масових заходів, реконструкції спортивних споруд масового використання населенням у контексті євроінтеграційних прагнень України на сучасному етапі.

Ключові слова: державна політика, етап, масовий спорт, формування, гуманітарні чинники, євроінтеграційні прагнення, вплив, фізична культура.

I. Ye. Rybchych. Humanitarian aspects of physical culture in the formation of the state policy for the development of mass sports in the context of the European integration aspirations of Ukraine

The article states that physical culture is one of the types of human activity aimed at the physical improvement of both society as a whole and each individual, which has a health, educational, political and socio-economic impact on the development of humanity. Within the framework of the formation of the state policy for the development of the mass sports system in general and physical culture in particular, more and more importance is given to public management, as one of the specific types of management within the framework of physical culture and sports activities in the context of Ukraine's European integration aspirations.

It has been found that physical culture and sports services in the conditions of a market economy become an object of purchase and sale, because the market of physical culture and sports services is diverse and specific. The peculiarities of the functioning of physical culture in market conditions consist in the transformation of physical culture into the sphere of services as a specific set of social forms of activity, in the context of European integration aspirations, carried out for the purpose

of physical improvement of the population. The growing variety of organizational and legal forms of physical culture and sports organizations, the emergence of competition between physical culture and mass sports organizations, and free pricing of physical culture services are also relevant.

It has been established that at the present stage the role of physical culture is significantly increasing in meeting the needs of people in the formation of a healthy lifestyle, in the context of Ukraine's European integration aspirations, as well as self-affirmation and self-realization of the individual as the most important social value. The functions of implementation of the state policy of promotion of physical culture are relatively separate areas of management activity that allow for purposeful influence. The main directions of state policy in the field of physical culture should be based on joint activities of physical culture and sports organizations, state authorities and mass media.

It has been investigated that the state policy for the development of mass sports is characterized by a complex of measures carried out by the state aimed at creating legal, economic and organizational-management conditions that ensure the satisfaction of the needs of various categories and groups of the population in physical culture and sports activities, taking into account traditions, customs and social economic situation in the context of Ukraine's European integration aspirations. Holding mass events should not be an end in itself, their main task is to involve different categories of citizens in physical culture and sports competition.

It has been studied that the state policy for the development of mass sports includes organizational activities for conducting mass competitions and physical culture and health events, including sports competitions and holidays and creating conditions for physical education at the place of residence and in recreation parks, as well as increasing the number of sports schools, clubs, and health centers. Today, in the context of European integration aspirations, in Ukraine it is expedient to significantly increase the number of publicly available mass sports competitions for all age groups of the population by place of residence and recreation.

It is substantiated that today it is necessary to reorient the activities of physical culture and sports state institutions and public organizations from the development of sports of higher achievements to the mass development of physical culture, mass sports and sports tourism. The state policy for the development of mass sports should be carried out in the directions of priority financing of activities in the field of physical culture and mass sports, physical culture and health mass events, reconstruction of sports facilities for mass use by the population in the context of the European integration aspirations of Ukraine at the current stage.

Key words: state policy, stage, mass sport, formation, humanitarian factors, European integration aspirations, influence, physical culture.

Постановка проблеми. Основною метою державної політики розвитку масового спорту є створення у суспільстві пріоритетів здорового способу життя, обмеження та ліквідація девіантних форм поведінки, підвищення інтересу до занять фізичною культурою та спортом, наполегливе формування у масовій свідомості усвідомлення життєвої необхідності цих занять. Також у державній політиці з розвитку фізичної культури та спорту необхідно виходити з пріоритету принципу автономності на основі засад самоврядування фізкультурно-спортивних організацій територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень у зазначеній сфері стверджує, що у суспільному житті, в системі освіти, виховання, сферах організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку фізична культура проявляє своє виховне, освітнє, оздоровче й загальнокультурне значення, сприяє такому суспільному напрямку, як спортивний масовий рух [2]. Соціальні та гуманітарні аспекти фізичної культури повинні вивчатись як мотиваційно-ціннісний компонент, активне емоційне ставлення до здорового способу життя, сформована потреба переконань, що організують і скеровують вдосконалення особистості.

Мета статті полягає в обґрунтуванні гуманітарних засад фізичної культури щодо формування та реалізації державної політики з розвитку масового спорту в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Для цього потрібно вирішити такі завдання:

- 1) з'ясувати особливості формування особистості в системі масового спорту задля виховання розвинутого суб'єкта соціуму;
- 2) дослідити явище масового спорту як прояв активної участі громадян у соціальних та громадянських трансформаціях суспільства;
- 3) обґрунтувати науково-теоретичні засади виховання громадян на основі цінностей здорового способу життя в Україні;
- 4) запропонувати ефективні рекомендації з реалізації державної політики розвитку масового спорту в громадянському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Державну політику розвитку масового спорту слід досліджувати як особливий вид діяльності, результати якого корисні для суспільства та особистості, втручатися у цей процес задля регуляторної діяльності можна лише з урахуванням відповідних особливостей. Важливим також є надання організаційно-правової допомоги фізкультурно-спортивним об'єднанням, що сприятиме виконанню ними статутних завдань з основних питань розвитку фізичної культури та масового спорту, приймати відповідні рішення та контролювати їх виконання.

Державна політика з питань розвитку фізичної культури та масового спорту координує діяльність офіційних установ та громадських організацій у сфері фізичного виховання незалежно від організаційно-правових форм, типів фізкультурно-оздоровчих та спортивно-технічних споруд [4]. Державна політика розвитку масового спорту

є системою форм і методів цілеспрямованої діяльності, спрямованої на забезпечення ефективного функціонування та розвитку галузі фізичної культури та спорту.

У закладах вищої освіти повинні функціонувати кафедри та факультети з підготовки фахівців фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми молодшого та середнього шкільного віку, учнями спеціальних медичних груп, а також людьми, які мають хронічні захворювання [6]. Необхідні державна, регіональні та локальні інформаційні системи, пропагандистські інформаційні технології за основними видами діяльності галузі, створення їх шляхом використання практики грантів за соціальними та гуманітарними програмами, що надаються на конкурсній основі засобам масової інформації.

Фізична культура за своєю сутністю є масовим явищем, що залучає до сфери свого впливу, хоч і з різним ступенем активності значну кількість членів соціуму. Громадянське суспільство усвідомлено сприймає заняття фізичною культурою як специфічну соціально організовану форму фізичних та інтелектуальних характеристик та підготовленості окремого громадянина, що схвалюється спільною. Загальні та конкретні функції системи управління у фізичній культурі як відносно відокремлені напрями діяльності органів державної влади реалізуються на основі затвердженої державної політики.

Сьогодні основною метою державної політики розвитку масового спорту є координація діяльності фізкультурно-спортивних громадських організацій, спрямованих переважно на розвиток масової фізичної культури та спорту. Органи державної влади в галузі фізичної культури спільно проводять спортивні змагання, спартакіади, організують пропаганду фізичної культури та спорту, здійснюють професійну підготовку працівників фізкультурно-спортивних організацій та забезпечують підвищення їх кваліфікації, забезпечують ефективне використання діючих спортивних споруд і будівництво або реконструкцію спортивних споруд.

Відповідно до пріоритету розвитку масової участі населення у фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходах, фізичне виховання дітей дошкільного віку, а також учнів в освітніх закладах становить найважливіший напрям соціально-гуманітарної політики органів державної влади, тому фізкультурно-спортивні, профспілкові, молодіжні та інші організації реалізують програми, в яких передбачається підвищення якості фізичного виховання на основі обов'язкових нормативних вимог фізичної підготовленості оздоровчих, молодіжних та спортивних таборів.

Розширення та реконструкція діючих спортивних споруд, будівництво нових спортивних споруд для проведення фізкультурно-оздоровчої роботи й підготовки спортивних резервів потребують введення додаткових навчальних та позанавчальних фізкультурно-спортивних занять в освітніх установах за погодженням з органами виконавчої влади [1]. Джерелами фінансування розвитку фізичної культури на місцевому рівні є кошти місцевого бюджету, фізкультурно-спортивних організацій, у тому числі громадських фізкультурно-оздоровчих об'єднань, а також гроші, що надходять від продажу квитків спортивних лотерей, благодійні пожертвування юридичних та фізичних осіб та інші надходження.

Органи державної влади, фізкультурно-спортивні об'єднання беруть участь у організації фізкультурно-оздоровчої роботи, проведенні з ними фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів. В рамках державної молодіжної політики органи місцевого самоврядування беруть участь в організації фізкультурно-оздоровчої роботи з молоддю, сприяють її залученню до систематичних занять фізичною культурою та спортом задля формування здорового способу життя, проводять заходи щодо профілактики правопорушень, створюють фізкультурно-оздоровчі клуби.

Територіальні громади мають право встановлювати пільги з податків, зборів та платежів до місцевих бюджетів фізкультурно-спортивним організаціям, спортивним спорудам усіх форм власності, які здійснюють діяльність у галузі оздоровлення людей, масової фізичної культури та спорту, звільняти організації від сплати частини податку, що надходить від створення, утримання спортивних споруд і навіть проведення масових спортивних заходів. Фізична активність та масовий спорт є корисними для дітей та дорослих, допомагаючи приємно провести своє дозвілля, дають можливість самовираження різними способами на різних рівнях.

Для зміцнення здоров'я та підвищення працездатності необхідно розробити і реалізувати програми фізичної активності та зміцнення рівня задля розвантаження закладів галузі охорони здоров'я та сприяння підвищенню працездатності й функціональних можливостей працюючих [3]. Сьогодні важливо побудувати споруди для занять основними видами фізичної активності, пішохідні стежки, доріжки для велосипедистів та зберегти узбережжя для відпочинку.

Органи державної влади можуть регулювати ціни на відвідування спортивних змагань, оренду спортивних споруд, що перебувають у їхній власності, продаж абонементів громадянам на користування такими спорудами, дозволяти проведення на спортивних спорудах занять безкоштовно або на пільгових умовах для дітей дошкільного віку та дітей з малозабезпечених сімей, а також для тих, хто навчається в освітніх установах, до того ж для пенсіонерів, інвалідів. За потреби вони можуть передбачати компенсацію відповідним спортивним спорудам за рахунок коштів місцевих бюджетів або інших не заборонених законодавством джерел.

Основними факторами, що визначають успішність розвитку державної політики фізичної культури в державі, є забезпечення потреб особистості, підтримання здоров'я нації та сприйняття спорту насамперед як превентивного та профілактичного засобу від багатьох неінфекційних захворювань, затвердження та зміцнення позитивного іміджу і національного престижу країни шляхом успішного виступу спортсменів на різних міжнародних змаганнях, захисту та зміцнення обороноздатності країни, підвищення продуктивності праці, зміцнення дисципліни та зниження захворюваності в організаціях та установах.

Під час аналізу системи управління фізичною культурою необхідно враховувати наявність державного органу управління фізичною культурою та спортом, коштів, що виділяються на розвиток фізичної культури та спорту з бюджету, програм планування розвитку фізичної культури, органу координації всіх структур та організацій щодо розвитку фізичної культури та спорту в державі [5]. Також для аналізу використовуються такі показники, які характеризують стан розвитку фізичної культури та спорту, а саме кількість тих, хто активно займається спортом, число фізкультурно-спортивних клубів, кількість громадян, які займаються спортом у неорганізованих формах.

Висновки з досліджуваного матеріалу і перспективи подальших розвідок в цьому напрямі. Сьогодні існує необхідність вжиття заходів щодо розроблення діяльності, пов'язаної із здійсненням контролю за змінами в організаційній структурі масового спорту, доступністю спортивних споруд, соціально-гуманітарними аспектами фізичної культури, а також з оцінюванням ефективності державної політики розвитку масового спорту в контексті євроінтеграційних прагнень України. Необхідно постійно вдосконалювати теорію фізичної культури, проводити дослідження та збагачувати методи масового спорту й фізичного виховання. Особливу увагу треба приділяти реконструкції спортивних споруд із новітніми пристроями, тому що сьогодні суспільство мало уваги приділяє власному здоров'ю, а здоров'я нації є однією з умов успішного соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : монографія / за заг. ред. В.М. Князева. Київ : вид-во НАДУ, 2007. 680 с.
2. Державна політика у сфері охорони здоров'я : колективна монографія : у 2 ч. / колектив авторів ; упоряд. Я.Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. М.М. Білинської, Я.Ф. Радиша. Київ : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
3. Карамішев Д.В. Стратегічне управління інноваційними процесами в системі охорони здоров'я: державні механізми : монографія. Харків : вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. 224 с.
4. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика : монографія. Київ : Інформаційно-аналітичне агентство, 2012. 451 с.
5. Крентовська О.В. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування*. 2009. Вип. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 15.08.2022).
6. Лаврентій Д.С. Механізм державно-приватного партнерства в процесі реформування сфери охорони здоров'я в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 «Механізми державного управління» ; Міжрегіональна академія управління персоналом». Київ, 2019. 20 с.
7. Москаленко В.Ф., Грузєва Т.С., Іншакова Г.В. Регламентация права на охорону здоров'я у міжнародних нормативно-правових актах. *Медицинне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 17–18 квітня 2008 р.). Львів, 2008. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_186_01.pdf (дата звернення: 15.08.2022).
8. Охрана здоровья и права человека : ресурсное пособие / под научн. ред. И.Я. Сенюты (версия на рус. языке). 5-е изд., доп. Львов : Медицина и право, 2015. 989 с.
9. Палас Н.О. Транснаціональна модель демократії та її вплив на процеси глобального врядування в умовах сучасного світу. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2009. Вип. 21. С. 145–150.

References:

1. Voytovych R.V. (2007), *Vplyv hlobalizatsiyi na systemu derzhavnogo upravlinnya (teoretyko-metodolohichnyy analiz)* [Influence of globalization on the system of public administration (theoretical and methodological analysis)], Monograph. Press NADU, Kyiv, 680 p. [in Ukrainian]
2. Edited by Bilyns'koyi M.M., Radysha Ya.F. (2013), *Derzhavna polityka u sferi okhorony zdorov'ya* [State policy in the field of health care], Col. Monograph, 2 p., Press NADU, Kyiv, P. 1. 396 p. [in Ukrainian]
3. Karamyshev D.V. (2006), *Stratehichne upravlinnya innovatsiyynykh protsesamy v systemi okhorony zdorov'ya: derzhavni mekhanizmy* [Strategic management of innovation processes in the health care system: state mechanisms], Monograph. Press KharRI NADU "Mahistr", Kharkiv, 224 p. [in Ukrainian]

-
4. Kravchenko M.V. (2012), *Systema sotsial'noho zakhystu naselelnya yak ob'yekt derzhavnoi polityky: metodolohiya ta praktyka* [The system of social protection as an object of state policy: methodology and practice], Monograph, Press Inform.-analit. ahentstvo, Kyiv, 451 p. [in Ukrainian]
 5. Krentovs'ka O.V. (2009), "Hlobal'na sotsial'na polityka i mizhnarodne spivrobotnytstvo shchodo pytan' starinnya naselelnya" ["Global Social Policy and International Cooperation on Aging"], journal *Demokratychno vryaduvannya* [Democratic governance], vol. 4. URL : http://lvivacademy.com/vidavnytstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf. [in Ukrainian]
 6. Lavrentiy D.S. (2019), *Mekhanizm derzhavno-pryvatnoho partnerstva v protsesi reformuvannya sfery okhorony zdorov'ya v Ukrayini* [The mechanism of public-private partnership in the process of health care reform in Ukraine], Ph.D thesis: 25.00.02 "Mekhanizmy derzh. upr." ; "Akad. upr. personalom", Kyiv, 20 p. [in Ukrainian]
 7. Moskalenko V.F., Hruzyeva T.S., Inshakova H.V. (2008), "Rehlamentatsiya prava na okhoronu zdorov'ya u mizhnarodnykh normatyvno-pravovykh aktakh" ["Regulation of the right to health care in international regulations"], materials of the II All-Ukrainian science-practict. conf. *Medychne pravo Ukrayiny: pravovyy status patsiyentiv v Ukrayini ta yoho zakonodavche zabezpechennya (henezys, rozvytok, problemy i perspektyvy vdoskonalennya)* [Medical law of Ukraine: legal status of patients in Ukraine and its legislative support (genesis, development, problems and prospects for improvement)], Lviv. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_186_01.pdf. [in Ukrainian]
 8. Edited by Senyuty I.Ya. (2015), *Okhrana zdorov'ya i prava cheloveka* [Health protection and human rights], Resource manual, Meditsina i pravo, Lviv, 989 p. [in Russian]
 9. Palas N.O. (2009), "Transnatsional'na model' demokratiyi ta yiyi vplyv na protsesy hlobal'noho vryaduvannya v umovakh suchasnoho svitu" ["Transnational model of democracy and its impact on the processes of global governance in the modern world"]. *Ukrayins'ka natsional'na ideya: realiyi ta perspektyvy rozvytku* [Ukrainian national idea: realities and prospects of development], vol. 21, pp. 145–150. [in Ukrainian]